

ČESKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavního soudu

Jm é n e m r e p u b l i k y

Ústavní soud rozhodl v senátu složeném předsedkyně a soudkyně zpravodajky Daniely Zemanové, soudkyně Lucie Dolanské Bányaiové a soudce Jiřího Přibáně o ústavní stížnosti stěžovatelek 1) Anny B. (jedná se o pseudonym), a 2) Jany B. (jedná se o pseudonym), zastoupených JUDr. Petrou Langerovou, Ph.D. LL.M., advokátkou, se sídlem Schweitzerova 116/28, Olomouc, proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 9. května 2023, č. j. 4 Tmo 3/2023-1524, a rozsudku Krajského soudu v Ostravě, pobočky v Olomouci ze dne 7. listopadu 2022, č. j. 29 Tm 2/2020-1440, za účasti **Vrchního soudu v Olomouci a Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci**, jako účastníků řízení, a **Vrchního státního zastupitelství v Olomouci**, jako vedlejšího účastníka řízení, takto:

I. Výrokem II a IV rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 9. května 2023, č. j. 4 Tmo 3/2023-1524, a částmi výroků I a III, kterými bylo rozhodnuto o náhradě nemajetkové újmy stěžovatelek, byla porušena ústavní práva první stěžovatelky vyplývající z čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a ústavní práva druhé stěžovatelky podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod.

II. Výroky II a IV rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 9. května 2023, č. j. 4 Tmo 3/2023-1524, a části výroků I a III, kterými bylo rozhodnuto o náhradě nemajetkové újmy stěžovatelek, se ruší.

III. Ve zbytku se ústavní stížnost odmítá.

Odůvodnění:

I.

Stručné shrnutí podstaty případu

1. Tento nálezn posuzuje rozhodnutí soudů o adhezním nároku dětské oběti závažné sexuální kriminality a okolnosti, za nichž je možné takovou oběť odkázat na řízení ve věcech občanskoprávních. První stěžovatelka se ve svých čtrnácti letech stala obětí znásilnění. Druhá stěžovatelka je její matka. Po téměř pětiletém řízení soudy odsoudily všechny pachatele, avšak zároveň rozhodly, že je nutné obě stěžovatelky s jejich nároky odkázat na řízení ve věcech občanskoprávních, neboť újma, která jim měla trestným činem vzniknout, nebyla dostatečně prokázána.

II.

Skutkové okolnosti případu a obsah napadených rozhodnutí

2. V noci v září roku 2018 se tehdy čtrnáctiletá první stěžovatelka zúčastnila večírku s několika svými přáteli a dalšími osobami. Šest účastníků večírku na první poškozené, která byla ve stavu bezvládnosti v důsledku silné podnapilosti, prováděli pomocí lahví od alkoholu různé sexuálně zaměřené aktivity. Útok byl nejméně třemi účastníky natočen na mobilní telefon a dva z těchto záznamů se následně rozšířily na internetu.

3. V listopadu 2018 zahájila policie na základě oznámení druhé stěžovatelky trestní řízení. Ještě téhož dne první stěžovatelka policii identifikovala všech šest jednajících osob. V průběhu ledna 2019 došlo k výslechu stěžovatelkou označených účastníků večírku. Základní obrysy popsali všichni obdobně, aktivně jednajících se k účasti na útoku vesměs doznali a litovali jí. V průběhu přípravného řízení se stěžovatelky podrobily znaleckému zkoumání a uplatnily nároky na náhradu nemajetkové újmy, u první stěžovatelky 63 770 Kč jako bolestné a 1 297 965 Kč za ztížení společenského uplatnění a u druhé stěžovatelky 63 770 Kč jako bolestné a 549 278 Kč za ztížení společenského uplatnění.

4. Dne 19. 5. 2020 byla na čtyři obviněné podána obžaloba. První hlavní líčení se u Krajského soudu v Ostravě – pobočky v Olomouci (dále jen „krajský soud“) konalo až dne 26. 4. 2021, neboť v dané věci podle soudu nepřevážil zájem na konání hlavního líčení nad ochranou před důsledky probíhající pandemie. V úvodu hlavního líčení zmocněnkyně stěžovatelek uvedla, že trvá na uplatněných nárocích. Obžalovaní považovali výši požadované náhrady újmy za spornou.

5. V průběhu trestního řízení rozhodl Okresní soud v Olomouci (dále jen „okresní soud“) usnesením ze dne 2. 9. 2020, č. j. 38 Rod 3/2020-564, že upouští od uložení opatření dívce E. F. (pseudonym), která ve věku mladším patnácti let pořídila videozáznam útoku, čímž podle soudu naplnila znaky výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií podle § 192 trestního zákoníku. Ke svému jednání se doznala a litovala jej. Podle soudu šlo o ojedinělý exces, pročež není nutné ukládat nezletilé omezující opatření. Dále okresní soud rozsudkem ze dne 3. 2. 2021, č. j. 39 Rod 1/2020-618, uložil soubor výchovných opatření chlapci T. U. (pseudonym), který ve věku mladším patnácti let prováděl na první stěžovatelce za použití rumové láhve sexuální aktivity a z části útoku rovněž pořídil videozáznam. Kromě vlastního doznání byla jeho vina prokázána i videozáznamem.

6. Krajský soud o obžalobě rozhodl rozsudkem ze dne 15. 10. 2021, č. j. 29 Tm 2/2020-1253, tak, že uznal obžalované vinnými z různé účasti na spáchání trestného činu nebo provinění znásilnění (§ 185 trestního zákoníku), nepřekažení trestného činu (§ 367 trestního zákoníku) a výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií (§ 192 trestního zákoníku). Dále rozhodl, že obžalovaní musí společně a nerozdílně zaplatit první stěžovatelce částku 59 008 Kč jako bolestné a částku 400 000 Kč jako náhradu tzv. další nemajetkové újmy (druhé stěžovatelce pak částku 250 000 Kč). Se zbytky nároků soud odkázal stěžovatelky do řízení ve věcech občanskoprávních.

7. Podle krajského soudu bylo ohledně nároku na náhradu bolestného prokázáno způsobení závažné psychické bolesti. Pro stanovení konkrétní částky 59 008 Kč vycházel z posudku znalce MUDr. Ročka. Požadovaly-li stěžovatelky rovněž náhradu újmy spočívající ve ztížení společenského uplatnění, byl jejich nárok podložen pouze závěry téhož znalce, které však v této části byly nepřesvědčivé a rozporné či neprokázané. Některá znalcem uvedená omezení života první stěžovatelky byla důkazně vyvrácena, jiná již pominula. Ztížení společenského uplatnění se týká jen trvalých změn zdravotního stavu (např. ztráty končetin), které se v dané věci neprokázaly. Jednání obžalovaných (a dalších dvou osob) však podle krajského soudu zcela jistě způsobilo následky, které obě stěžovatelky pociťují jako osobní neštěstí způsobené ze zvlášť zavrženíhodné pohnutky. Podle soudu jsou tedy splněny předpoklady pro přiznání tzv. další nemajetkové újmy ve smyslu § 2958 občanského zákoníku. Byť stěžovatelky kvalifikovaly svůj nárok jako náhradu za ztížení společenského uplatnění, dává skutkové vymezení tohoto nároku možnost přiznat jim i tzv. další nemajetkovou újmu. Srovnáním s obdobnými případy dospěl krajský soud k částce 400 000 Kč u první stěžovatelky a 250 000 Kč u druhé. Zohlednil přitom, že k utrpení stěžovatelek nedošlo pouze samotným skutkem, nýbrž i šířením videozáznamů, které jej zachycovaly, a dále způsob provedení skutku.

8. Proti rozsudku krajského soudu podali státní zástupce a dva obžalovaní odvolání, z jejichž podnětu Vrchní soud v Olomouci (dále jen „vrchní soud“) usnesením ze dne 22. 3. 2022, č. j. 4 Tmo 1/2022-1329, v neveřejném zasedání zrušil rozsudek krajského soudu a věc mu vrátil k novému rozhodnutí. Hlavním důvodem bylo nesprávně kvalifikované a popsání jednání obžalovaných. Zároveň však shledal pochybení i v závěrech krajského soudu o adhezních nárocích. K jejich přiznání je podle vrchního soudu nutné, aby poškozený sám vyvinul procesní aktivitu a nárok včas a řádně uplatnil (co do rozsahu a důvodů). Soud je tím vymezením vázán. V dané věci z obsahu podání stěžovatelek vrchní soud dovodil, že požadovaly náhradu nemajetkové újmy z titulu bolestného a ztížení společenského uplatnění. Pokud jim krajský soud přiznal nárok na náhradu tzv. další nemajetkové újmy, překročil adhezní návrh. Vrchním soudem byl krajský soud zavázán, aby v dalším rozhodnutí vyhodnotil, zda stěžovatelkám svědčí právo na jimi uplatněnou náhradu za ztížení společenského uplatnění anebo právo na neuplatněnou náhradu za tzv. další nemajetkovou újmu. Při stanovení náhrady za ztížení společenského uplatnění je nutné vycházet ze znaleckého posudku. Setrvá-li krajský soud na svých závěrech o nedostacích posudku MUDr. Ročka, bude muset zvážit, zda lze rozsah újmy určit na základě jiných důkazů nebo na základě doplnění dokazování. Podle vrchního soudu nelze přehlédnout, že podstatnou část újmy stěžovatelce způsobilo až zveřejnění videozáznamů zachycujících útok. Za to však obžalovaní nebyli shledáni vinnými. V danou chvíli nelze určit, v jaké míře byla újma způsobena útokem a v jaké šíření jeho záznamu. Po vrácení věci je tedy nutné postavit

najisto míru, v níž byla újma způsobena jednáním obžalovaných. Dále se krajský soud musí zabývat otázkou spoluzavinění poškozené.

9. Následně rozhodl krajský soud druhým, ústavní stížností napadeným rozsudkem, jímž uznal všechny obžalované vinnými z určitého podílu na znásilnění stěžovatelky, jednoho z nich ještě ze spáchání provinění výroby a jiného nakládání s dětskou pornografií. Dále soud uložil všem obžalovaným povinnost zaplatit první stěžovatelce společně a nerozdílně částku 17 702 Kč jako náhradu nemajetkové újmy spočívající v bolestném. Ve zbytku uplatněných nároků soud obě stěžovatelky odkázal na řízení ve věcech občanskoprávních. Kvůli vázanosti právním názorem vrchního soudu se krajský soud nemohl zabývat náhradou tzv. další nemajetkové újmy. Pro stanovení výše bolestného vycházel krajský soud znovu ze znaleckého posudku MUDr. Ročka. V souladu s pokynem vrchního soudu se nicméně musel zabývat rozdělením rozsahu újmy v důsledku jednání obžalovaných na straně jedné a zveřejněním videozáznamů útoku na straně druhé. Ačkoliv krajský soud považoval tento pokyn „na hraně splnitelnosti“, využil soudcovské úvahy a podle zásad slušnosti stanovil tento poměr na 30 % pro jednání obžalovaných a na 70 % pro zveřejnění videozáznamů.

10. V části, v níž stěžovatelky uplatnily nárok na náhradu za ztížení společenského uplatnění, krajský soud jejich adheznímu návrhu nevyhověl a odkázal je na řízení ve věcech občanskoprávních. U tohoto druhu újmy je podle stanoviska Nejvyššího soudu, sp. zn. Cpjn 14/2014, nutné vycházet z lékařského znaleckého posudku. V dané věci byl výpočet ztížení společenského uplatnění podložen v podstatě pouze nedostatečným znaleckým posudkem MUDr. Ročka. Další důkazy k této otázce stěžovatelky nenavrhlly, ač o tom byly poučeny vrchním soudem. Vypracování nového znaleckého posudku přesahuje rámec trestního řízení, neboť dokazování v otázkách viny a trestu je kompletní.

11. Proti tomuto rozsudku podaly stěžovatelky odvolání, která vrchní soud zamítl napadeným usnesením. Zároveň z podnětu odvolání jednoho z obžalovaných zrušil rozsudek krajského soudu ve výrocích o náhradě újmy týkajících se první stěžovatelky a sám rozhodl tak, že se stěžovatelka odkazuje se svým nárokem na řízení ve věcech občanskoprávních, neboť uvedené přiznání nároku stále neodpovídá principům adhezního řízení. Jde-li o náhradu z titulu bolestného, setrval vrchní soud na tom, že hlavní díl psychické újmy u první stěžovatelky vznikl pořízením a následným zveřejněním videa útoku, za něž nejsou odpovědní obžalovaní. Stěžovatelky musí svou újmu vymáhat v občanskoprávním řízení na odpovědných osobách. Krajský soud nesplnil požadavek vrchního soudu na doplnění dokazování, z něž by bylo možné dovodit, v jakém rozsahu újma vznikla jednáním obžalovaných. Stanovil-li krajský soud podíl odpovědnosti na základě soudcovské úvahy, považoval vrchní soud takový postup za chybný. Podle ustálené judikatury musí takové určení vyplývat ze znaleckého zkoumání, od něhož se může soud odchýlit jen výjimečně. Odkaz na zásady slušnosti v tomto směru nepostačuje. Další důkazy, s nimiž se krajský soud nevypořádal, závěry o odpovědnosti obžalovaných rovněž zpochybňují, ačkoliv ji nelze zároveň ani vyloučit.

12. V části týkající se nároku za ztížení společenského uplatnění vrchní soud odkázal na závěry soudu krajského. Nadále v nich však postrádal úvahy ohledně spoluzavinění první stěžovatelky ve smyslu § 2918 občanského zákoníku. Z provedených důkazů je zřejmé, že stěžovatelka se do stavu bezbrannosti přivedla vlastní vinou a před skutkem (a krátce po něm) žila nikoliv příkladným a řádným způsobem života. V tomto směru vrchní soud odkázal na tancování ve spodním prádle, konzumaci alkoholu, tanec s muži

na večírku a zpravu gymnázia. Přestože tyto skutečnosti nesnižují vinu obžalovaných, jsou podle vrchního soudu relevantní při rozhodování o adhezním nároku.

13. Ústavní stížností podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy České republiky (dále jen „Ústava“) a § 72 a násl. zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“), se stěžovatelky domáhají zrušení v záhlaví uvedených rozhodnutí obecných soudů s tím, že jimi došlo k porušení jejich ústavních práv vyplývajících z čl. 7 odst. 1, čl. 10 odst. 1 a čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod (dále jen „Listina“) a čl. 6 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod (dále jen „Úmluva“).

III.

Argumentace stěžovatelek

14. Stěžovatelky namítají, že soudy sice nepopřely vznik a existenci vážné újmy stěžovatelek, fakticky ji však bagatelizují a nechtějí se jí zaobírat, ač mají pro vyhovující rozhodnutí dostatek podkladů. Stěžovatelky odmítají tvrzení vrchního soudu, že řádně neuplatnily své nároky z titulu tzv. další nemajetkové újmy. K výkladu tohoto pojmu stěžovatelky odkazují na nález ze dne 9. 2. 2021, sp. zn. II. ÚS 1564/20, v němž se Ústavní soud ohradil proti formalistické „kategorizaci“ druhů nemajetkové újmy. Pokud soudy vyhodnotily tvrzení stěžovatelek jako neúplné, bylo jejich povinností je o tom poučít. Totéž platí i pro povinnost doplnění dokazování, zpochybňují-li soudy některé znalecké posudky. Za zcela nesprávné považují stěžovatelky tvrzení soudů, jímž přisuzují větší váhu faktu zveřejnění videozáznamu trestného činu než samotnému znásilnění. Přitom je podle stěžovatelek logické, že bez spáchání znásilnění by samotné video nemohlo vzniknout. Zhlédnutí záznamu „pouze“ stupňovalo již dříve vzniklou újmu. Za nesprávný považují stěžovatelky rovněž názor soudu, že obžalovaní nebyli odsouzeni za zveřejnění daného videozáznamu. Rozhodnutí nemohla bránit neobjektivizovaná míra odpovědnosti za vzniklý následek, jak tvrdí vrchní soud. Tento závěr podle stěžovatelek vzbuzuje dojem, že vrchní soud se danou věcí nechtěl zabývat, což však bylo jeho povinností. Za absurdní považují stěžovatelky úvahy vrchního soudu o spoluzavinění první stěžovatelky v důsledku požití alkoholických nápojů. I podle judikatury Nejvyššího soudu lze spoluzavinění poškozeného dovést toliko tehdy, je-li jím porušený zájem přiměřený způsobenému následku, resp. jednání útočníka. První stěžovatelka měla navíc s alkoholem minimální zkušenosti. Soudy tak postupovaly v rozporu s judikaturou Ústavního soudu (stěžovatelky poukazují zejména na nález ze dne 26. 6. 2023, sp. zn. II. ÚS 297/22). Pro stěžovatelky je nemyslitelné, aby nyní po několika letech od spáchaného skutku kvůli pochybení orgánů činných v trestním řízení znovu zahajovaly další soudní řízení, kde by bylo rozhodnuto o jejich odškodnění. Takový postup by byl v rozporu se snahou stěžovatelek vyrovnat se se silným traumatem. V trestním řízení byl znalkyněmi doporučen postup minimalizující další traumatizaci první stěžovatelky.

IV.

Vyjádření ostatních účastníků řízení a replika stěžovatelek

15. Ústavní soud si pro posouzení věci vyžádal vyjádření od vrchního soudu, krajského soudu, Vrchního státního zastupitelství v Olomouci (dále jen „vrchní státní

zastupitelství“), Krajského státního zastupitelství v Ostravě, pobočky v Olomouci (dále jen „krajské státní zastupitelství“) a všech čtyř obžalovaných.

16. Vrchní soud zcela odkázal na odůvodnění napadeného rozhodnutí.

17. Krajský soud ve svém vyjádření uvedl, že napadené rozhodnutí je v dané věci již druhým vydaným rozsudkem, přičemž jeho obsah je ovlivněn závaznými právními názory vrchního soudu. I v tomto druhém rozsudku však krajský soud vyjádřil jednoznačný názor, že stěžovatelky mají právo na náhradu nemajetkové újmy. Krajský soud však zpochybňuje názor stěžovatelek, že by jejich nároky byly v řízení „jednoznačně prokázány“. Krajský soud v napadeném rozsudku rozvedl, proč tomu tak nebylo a zároveň odůvodnil nemožnost dalšího doplnění dokazování z důvodu podstatného prodloužení trestního řízení (od spáchání skutku v té době uplynuly již 4 roky). Nedostatků předloženého znaleckého posudku si stěžovatelky musely být vědomy již z prvních rozhodnutí krajského a vrchního soudu. Zákonný postup krajskému soudu znemožňoval rozhodnout jiným způsobem. Zároveň byla v řízení zachována všechna procesní práva stěžovatelek.

18. Vrchní státní zastupitelství Ústavnímu soudu sdělilo, že nebude využívat práva vyjádřit se k ústavní stížnosti.

19. Krajské státní zastupitelství se k ústavní stížnosti nevyjádřilo a konkludentně se tak postavení vedlejšího účastníka v řízení vzdalo (§ 28 odst. 2 a § 63 zákona o Ústavním soudu ve spojení s § 101 odst. 4 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů). Stejně tak se k ústavní stížnosti nevyjádřil žádný z obžalovaných.

20. Vyjádření ostatních účastníků zaslal Ústavní soud stěžovatelkám na vědomí a k případné replice, které však nevyužily.

V.

Procesní předpoklady řízení před Ústavním soudem

21. Ústavní soud posoudil splnění procesních předpokladů řízení a dospěl k závěru, že ústavní stížnost byla podána včas oprávněnými stěžovatelkami, které byly účastnicemi řízení, v němž byla vydána rozhodnutí napadená ústavní stížností. Ústavní soud je k jejímu projednání příslušný. Stěžovatelky jsou právně zastoupeny v souladu s § 29 až 31 zákona o Ústavním soudu. Stěžovatelky vyčerpaly všechny zákonné procesní prostředky k ochraně svého práva; ústavní stížnost je tedy přípustná ve smyslu § 75 odst. 1 téhož zákona [podrobněji např. body 14 a 15 nálezu ze dne 15. 12. 2015, sp. zn. I. ÚS 1587/15 (N 214/79 SbNU 443)].

VI.

Posouzení důvodnosti ústavní stížnosti

22. Jak je patrné ze shora uvedeného popisu (viz body 9 až 16), uvedly soudy pro nepřiznání adhezních nároků několik prolínajících se argumentačních linií. Vzhledem k odlišnému právnímu postavení obou stěžovatelek Ústavní soud posoudil důvodnost ústavní stížnosti ve vztahu každé z nich zvlášť.

VII.

K důvodnosti ústavní stížnosti první stěžovatelky

23. Ústavní soud posoudil všechny výše uvedené okolnosti a dospěl k závěru, že ústavní stížnost první stěžovatelky je částečně důvodná.

24. Ústavní soud se již v minulosti opakovaně zabýval ústavními mezemi rozhodování o adhezních nárocích obětí závažné sexuální kriminality (srov. např. body 26 až 39 nedávného nálezu ze dne 22. 1. 2025, sp. zn. IV. ÚS 2118/24, nebo náleze ze dne 30. 5. 2024, sp. zn. II. ÚS 527/23), a to i s přihlédnutím k specifickým v řízeních, kde obětí bylo dítě mladší patnácti let (srov. např. náleze ze dne 3. 8. 2021, sp. zn. II. ÚS 3003/20, náleze ze dne 26. 6. 2023, sp. zn. II. ÚS 297/22, nebo náleze ze dne 24. 7. 2024, sp. zn. IV. ÚS 855/24). V dané věci neshledal Ústavní soud žádný důvod se od závěru této judikatury odchýlit, a proto lze na ně beze zbytku odkázat.

A.

K procesním důvodům nepřiznání adhezního nároku

25. Krajský soud ve svém prvním rozhodnutí (body 221 a násl.) nepřímou dospěl k závěru, že první stěžovatelka neoznačila přiléhavě druh požadovaného nároku, neboť v řízení nebylo prokázáno ztížení jejího společenského uplatnění. I přesto nárok posoudil podle obsahu jejích tvrzení a za způsobení duševních útrap stěžovatelce přiznal nárok na 400 000 Kč. Takový postup vrchní soud označil za nezákonný. Nejprve vrchní soud uvedl zcela obecné a přísně znějící požadavky na procesní postup poškozených (viz bod 11), kteří musí řádně a včas uplatnit svůj adhezní nárok (co do výše a důvodů), čímž jsou soudy vázány. Následně uvedl, že přestože první stěžovatelka uplatnila nárok na odškodnění za „*trvalé následky způsobené na zdraví*“, je třeba tento její požadavek „*podle obsahu*“ hodnotit jako nárok za ztížení společenského uplatnění, který se v dané věci nepodařilo prokázat. Vrchní soud tedy svým prvním rozhodnutím vrátil věc krajskému soudu s tím, že je nutné posoudit, zda provedené (nebo nově doplněné) důkazy dávají možnost přiznat uplatněný nárok (skutečnost, že soudy toto „*posouzení*“ nakonec nečinily, je rozebrána dále). Při posuzování ztížení společenského uplatnění je podle vrchního soudu nutné vycházet z lékařského znaleckého posudku.

26. Ústavní soud přisvědčuje vrchnímu soudu v tom, že uplatněné adhezní nároky je nutné hodnotit podle jejich obsahu (kromě ústavních principů zákazu přepjatého formalismu a *iura novit curia* viz rovněž § 59 odst. 1 trestního řádu). Zdůrazňuje-li vrchní soud vázanost soudů důvody, pro něž poškozená svůj nárok uplatňuje, je i toto pravidlo nutné interpretovat pouze v rovině skutkových tvrzení (viz body 42 až 44). Podstatné je, jak popsala újmu, která jí v důsledku trestného činu vznikla.

27. Jak uvedl Ústavní soud výše, není zřejmé, nakolik procesní argumenty vrchního soudu hrály významnou roli v nepřiznání uplatněného adhezního nároku. Odůvodnění je v tomto směru nedostatečné především proto, že vrchní soud nepopisuje své úvahy, na jejichž základě „*z obsahu podání*“ dospěl k tomu, že stěžovatelka žádá (mimo bolestné) výhradně odškodnění za ztížení společenského uplatnění.

28. Samotný písemný adhezní návrh (č. 1. 397) je sice velmi stručný, avšak výslovně odkazuje na obsah znaleckého posudku (popisující stěžovatelčiny útrapy a obtíže), což nelze označit za procesní nedostatek v postupu stěžovatelky. Stěžovatelka od prvních

procesních úkonů (srov. č. l. 66) konzistentně a poměrně konkrétně popisuje, jakou újmu (podle jejího názoru) v důsledku trestného činu prožívá (v dané věci mohly soudy použít rovněž obsah rozhovorů se znalci, lékaři a psychology). Soudy se obsahu újmy věnovaly rovněž při dalších úkonech (srov. např. výslech znalce na č. l. 1111). Po celou dobu řízení probíhalo obsáhlé dokazování (včetně dalšího znaleckého zkoumání duševního stavu první stěžovatelky).

29. Podle Ústavního soudu z obsahu spisu krajského soudu vyplývá (při zohlednění předmětu adhezního řízení a citlivosti dané problematiky) až nadstandardní procesní „bdělost“ první stěžovatelky. Již v den nahlášení trestného činu stvrzuje, že požaduje náhradu újmy způsobené trestným činem. Následně procházela jako dítě mladší 15 let (ne zcela přehledným) systémem norem odškodňování nemajetkové újmy. V celém průběhu řízení stěžovatelka plnila své procesní povinnosti, zcela nad jejich rámec si opatřila znalecký posudek a další lékařské a psychologické zprávy a po celou dobu vypovídala konzistentně (přiměřeně ke svému věku). Závěr soudu vyslovený po bezmála pěti letech, podle něhož nebyla v řízení jako oběť znásilnění dostatečně aktivní k uznání svého nároku přímou trestněprávní cestou a nelze jí přiznat v adhezním řízení náhrady žádné újmy, nemá oporu v obsahu spisu a je v rozporu s dosavadní judikaturou Ústavního soudu.

30. Krajský soud se v napadeném rozhodnutí spokojil s prostým závěrem týkajícím se ztížení společenského uplatnění, podle něhož stěžovatelky nepředložily žádné nové důkazy, proto by bylo nutné nechat vypracovat nový znalecký posudek, což „*již zcela jistě překračuje rámec trestního řízení, pokud „dokazování k otázkám viny a trestu je zcela kompletní“*“. Vrchní soud uvedené doplnil pouze tím, že v dané fázi trestního řízení nelze bez důvodných pochybností o uplatněných nárocích rozhodnout.

31. Z uvedeného podle Ústavního soudu vyplývá, že soudy rezignovaly na svou roli ochránců základních práv a svobod stěžovatelek (čl. 4 Ústavy). Uvedené části napadených rozhodnutí působí podle Ústavního soudu tak, že soudy při rozhodování o adhezním nároku vycházely z nesprávného předpokladu, že musí buď objasnit důvodnost adhezního nároku „do poslední koruny“, nebo toto rozhodnutí zcela ponechat na občanskoprávním řízení (jinými slovy „buď všechno, nebo nic“). Z hlediska ochrany základních práv a svobod se však jeví jako nutným postup, kterým soud přizná oběti adhezní nárok alespoň v míře, která je na základě provedených důkazů a ustálené praxe nezpochybnitelná (shodně viz nález Ústavního soudu ze dne 22. 1. 2025, sp. zn. IV. ÚS 2118/24). Takový postup má rovněž praktický důsledek v podobě možnosti úhrady nákladů spojených s vedením případných dalších řízení.

32. Pro úplnost Ústavní soud uvádí, že závěry krajského soudu by nebylo možné považovat za řádně odůvodněné ani tehdy, vyjadřoval-li by jimi soud názor, že stěžovatelka se domáhala jiné újmy, než která jí mohla trestným činem vzniknout. Není zřejmé, z jakých důkazů by vrchní soud takový závěr dovodil v situaci, kdy jej značná část důkazů přinejmenším zpochybňuje. K tomu lze poukázat například na vyjádření stěžovatelky a její zmocněnkyně, nebo výslechy znalců (č. l. 1107 a 1112) a výpověď stěžovatelčiny psychoterapeutky (č. l. 1236), podle nichž jsou oba druhy újmy (zjednodušeně jak trauma ze znásilnění, tak úzkost z narušení intimity šířením videozáznamů) neoddělitelnými „spojenými nádobami“.

33. Ačkoliv soudům nebránily relevantní okolnosti v tom, aby se věcně zabývaly podmínkami pro přiznání alespoň některých druhů nemajetkové újmy, odkázaly stěžovatelku na řízení ve věcech občanskoprávních, a to bez náležitého odůvodnění. V nesplnění této povinnosti Ústavní soud spatřuje porušení ústavního práva první stěžovatelky na soudní ochranu.

B.

K hmotněprávním důvodům nepřiznání adhezního nároku

34. Za ústavně konformní nemůže Ústavní soud považovat ani hmotněprávní a skutkové úvahy, o které oba soudy opřely nepřiznání adhezního nároku první stěžovatelce. Pouze stručně na tomto místě připomíná shora podrobně popsané hmotněprávní důvody nepřiznání uplatněných nároků (body 10 až 16). Jde-li o nárok na náhradu tzv. bolestného, vycházel krajský soud v napadeném rozhodnutí z vypracovaného znaleckého posudku. Z pokynu vrchního soudu se krajský soud pokusil využitím „*soudcovské úvahy*“ a „*zásad slušnosti*“ stanovit procentuální míru odpovědnosti obžalovaných za psychickou bolest. Takto dospěl k odpovědnosti v míře 30 %, což odpovídá částce 17 702 Kč. K její úhradě zavázal obžalované společně a nerozdílně. Náhradu za ztížení společenského uplatnění krajský soud stěžovatelkám nepřiznal, pro jeho neprokázání. Vrchní soud nepovažoval za možné stanovit popsáním způsobem míru odpovědnosti obžalovaných, a protože hlavní díl újmy podle jeho názoru vznikl až pořízením a zveřejněním videa útoku, odkázal stěžovatelku s celým adhezním návrhem na řízení ve věcech občanskoprávních.

a)

Náhrada újmy způsobené více delikventy

35. Vrchní soud svými závěry uvedenými v napadeném rozhodnutí zpochybnil odpovědnost obžalovaných za následky vzniklé v důsledku šíření videozáznamů skutku, který byl předmětem útoku na první stěžovatelku. Ústavní soud se proto na tomto místě musí zabývat otázkou zachování příčinné souvislosti mezi jednáním obžalovaných a způsobenou újmu, jakož i otázkou společné odpovědnosti více delikventů (škůdců).

36. V první řadě je třeba připomenout, že trestní soudy v adhezním řízení postupují z hlediska hmotněprávního posouzení podmínek vzniku delikt ní odpovědnosti podle předpisů soukromého práva. Nejde tedy o dovození odpovědnosti trestní, jejímž výlučným právním základem je z hlediska viny skutková podstata, ale odpovědnosti civilní, založené na principu presumovaného zavinění, jejímiž základními podmínkami jsou porušení zákonné povinnosti, vznik újmy a vztah příčinné souvislosti mezi nimi.

37. Z hlediska občanského práva může být příčinou újmy jen ta okolnost, bez jejíž existence by škodlivý následek nevznikl. „*Přitom nemusí jít o jedinou příčinu, nýbrž stačí, jde-li o jednu z příčin, která se podílí na nepříznivém následku, o jehož odškodnění jde, a to o příčinu podstatnou. Je-li příčin více, působí z časového hlediska buď souběžně, anebo následně, aniž se časově překrývají. V takovém případě je pro existenci příčinné souvislosti nezbytné, aby řetězec postupně nastupujících příčin a následků byl ve vztahu ke vzniku škody natolik propojen (prvotní příčina bezprostředně vyvolala jako následek příčinu jinou a ta postupně případně příčinu další), že již z působení prvotní příčiny lze důvodně dovozovat věcnou souvislost se vznikem škodlivého následku.*“ (Púry, F., Vojtek, P. Nároky poškozeného v adhezním řízení, 1. vydání, Praha: C. H. Beck 2024, s. 15). Není tedy vyloučeno, aby byla zachována příčinná souvislost mezi skutkem, kterým byl

spáchán trestný čin, a újmou, která bude způsobena pořízením a rozšířením videozáznamu tohoto skutku, a to za předpokladu úzkého sepjetí a vzájemné propojenosti příčin (spáchání trestného činu a šíření jeho videozáznamu) a následků (újma způsobená poškozenému).

38. V nyní posuzované věci je zřejmé, že újma první poškozené vznikla v důsledku společného působení dvou vzájemně navazujících příčin (samotného útoku a rozšíření videozáznamu tohoto útoku), které byly obě způsobeny odlišnými osobami (obžalovanými v posuzovaném trestním řízení, dalšími osobami mladšími patnácti let). Za situace, kdy se na vzniku újmy podílelo více osob, nastupuje společná odpovědnost více škůdců. Ta je z pohledu občanského práva vedena pravidlem tzv. pasivní solidarity, tj. společné a nerozdílné povinnosti škůdců k náhradě újmy podle § 2915 odst. 1 občanského zákoníku, která zakládá poškozenému právo vymáhat plnění od kterékoliv povinné osoby bez ohledu na míru její účasti na způsobené škodě. Jak Nejvyšší soud konstatoval např. již v rozsudku ze dne 31. 8. 2005 sp. zn. 25 Cdo 11/2004, „společná odpovědnost vzniká jako výsledek spoluzavinění či souběžné (na sobě nezávislé) činnosti, případně nečinnosti nebo opomenutí, vedoucí ke vzniku jediného škodlivého následku, a není vyloučena tím, že nelze jednoznačně určit podíl jednotlivých škůdců na dosažení celkového výsledku – na vzniku škody“. V rozsudku ze dne 14. 7. 2021 sp. zn. 25 Cdo 2128/2020 Nejvyšší soud dále uvedl, že „způsobí-li protiprávní jednání více škůdců ve svém souhrnu vznik újmy, byť jednání jednotlivých škůdců by ke vzniku újmy nevedlo, je dána příčinná souvislost mezi jednáním každého z nich a vznikem újmy i jejich solidární odpovědnost podle § 2915 odst. 1 věty první občanského zákoníku.“

39. Vrchní soud v obou svých rozhodnutích uvedl, že v dané věci je nutné „objektivizovat míru odpovědnosti obžalovaných za vzniklý následek“, neboť z provedených důkazů vyplývá, že psychická újma první stěžovatelce vznikla až rozšířením videozáznamů útoku. Přílehlavější se podle vrchního soudu jeví žaloba v řízení občanskoprávním, a to nejen ve vztahu k obžalovaným, ale také proti osobám, které zveřejnily videozáznamy na sociálních sítích. Vrchní soud nevysvětluje, z jakého důvodu nepovažuje za možné aplikovat princip solidární odpovědnosti obžalovaných a případných dalších delikventů. Z odůvodnění jeho rozhodnutí není zřejmé, z jakého důvodu by obžalovaní neměli nést odpovědnost za újmu způsobenou v důsledku společného působení dvou shora uvedených příčin - útoku na poškozenou a rozšíření jeho videozáznamu (resp. z jakého důvodu by neměla mezi jejich jednáním, vymezeným v rozsudku, a následky šíření videozáznamů existovat příčinná souvislost). Úkolem soudů bylo posoudit, zda jsou obžalovaní alespoň zčásti odpovědní za způsobenou újmu. Pokud by tomu tak bylo, není zřejmé, co by bránilo aplikaci výše uvedeného principu, který vychází z pravidla, podle něž si míru dílčí odpovědnosti mají mezi sebou vyjasnit delikventi, nikoliv oběť (obdobně např. usnesení Nejvyššího soudu ze dne 20. 6. 2023 sp. zn. 8 Tdo 524/2023).

40. Na otázku, zda k újmě došlo v příčinné souvislosti s jednáním obžalovaných, vrchní soud neodpověděl (uvedl pouze, že to nelze vyloučit). V obou rozhodnutích naznačil, že za klíčovou považuje skutečnost, že podle důkazů k nejzávažnější újmě došlo až zveřejněním videozáznamů útoku. Není však zřejmé, jaké závěry z toho dovodil.

41. Zohlední-li Ústavní soud zjištěné skutkové okolnosti dané věci, naznačují provedené důkazy to, že obžalovaní o pořízení videozáznamů věděli. O úzkém propojení jejich

jednání s jednáním osob, které videozáznam útoku pořizovaly a šířily (tedy obou společně působících příčin vzniklé újmy), svědčí navíc i to, že šíření tohoto videozáznamu bylo součástí skutkové věty odsuzujícího rozsudku. Ústavnímu soudu samozřejmě nepřísluší důkazy autoritativně hodnotit, neboť řízení o ústavní stížnosti nesplňuje zásady přimosti a ústnosti, přesto však považuje za nutné vzít v potaz jejich obsah, aby poukázal na to, že soudy žádné vlastní hodnocení důkazů neprovedly. Ve svých výpovědích uvedl J. K. (jedná se o pseudonym) (viz bod 5), že všichni měli v ruce telefony a usuzoval, že se natáčí (č. l. 122, totéž následně opakuje na č. l. 695). Obžalovaný L. M. (jedná se o pseudonym) rovněž potvrzuje vědomost o natáčení (č. l. 200 a 201). Další obžalovaný uvedl, že viditelně natáčeli (č. l. 619). Nadto nelze odhlédnout ani od dalších důkazů, které ukazují na psychologické a sociální aspekty daného trestného činu, které se projevují vzájemnou podporou a povzbuzováním obžalovaných (prvky tohoto povzbuzování jsou rovněž součástí skutkové věty odsuzujícího rozsudku). I skutkové okolnosti dané věci tak podle Ústavního soudu odporují jednoznačnému závěru, že obžalovaní za pořízení a šíření daných videozáznamů nemohou nést žádný díl odpovědnosti.

42. Dále považuje Ústavní soud za nutné vyjádřit se zvláště k otázce sdílené odpovědnosti obžalovaných a dvou osob mladších patnácti let, jejichž jednání bylo předmětem zvláštního řízení (viz bod 5). Skutečnost, že část delikventů byla postižena v jiném trestním řízení, v jiném druhu sankčního řízení, nebo nebyla postižena vůbec, nebrání tomu, aby obžalovaným byla stanovena povinnost nahradit celou způsobenou újmu. Ačkoliv zákonodárce postih určitých skupin delikventů z různých důvodů vyčlenil do zvláštních řízení, z hlediska oprávněnosti adhezního nároku, nejde o podstatnou skutečnost (viz např. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 524/2023, cit. výše). Jinak řečeno, pro účely adhezního řízení může trestní soud na všechny delikventy pohlížet jako jednu skupinu osob spolujednajících s obžalovanými bez ohledu na to, zda a v jakém druhu řízení byl zbytek skupiny za své jednání postižen. Břemeno spravedlivého vyrovnání mezi jednotlivými delikventy nesou oni sami.

b)

Úvahy o spoluzavinění stěžovatelky

43. Přestože je zřejmé, že úvahy vrchního soudu v bodě 26 napadeného rozhodnutí jsou pouhými doplňujícími důvody (*obiter dictum*), neboť z nich vrchní soud přímo nedovodil žádné závěry, považuje Ústavní soud za nutné se k nim vyjádřit. Vyjadřovací prostředky, jaké orgány činné v trestním řízení používají, přispívají k naplnění závazku státu nepůsobit oběti druhotnou újmu. Ústavní soud zastává ve své judikatuře tezi, že volba jazykových prostředků významně přispívá k naplnění principů tzv. procedurální spravedlnosti (viz bod 80 nálezu sp. zn. II. ÚS 527/23). Orgány činné v trestním řízení by odůvodňováním svých postupů neměly vytvářet falešný dojem, že systém právních norem je nakloněný v neprospěch obětí.

44. Ze samotného rozhodnutí nevyplývá, že by zmíněné pasáže odůvodnění vrchního soudu měly přímý vliv na výrok napadeného rozhodnutí (zároveň to však nelze vyloučit). Ústavní soud proto zdůrazňuje, že uvedené úvahy považuje jednak za nedostatečně odůvodněné, a jednak ukazující na snahu vrchního soudu stěžovatelku stigmatizovat a přenést na ní část viny za následky trestného činu, jehož se stala obětí. V napadeném rozhodnutí především Ústavní soud postrádá logickou a hodnotově přijatelnou souvislost

mezi uvedenými skutečnostmi a jejich relevancí pro rozhodnutí o výši náhrady nemajetkové újmy. Právě absencí takové souvislosti představují tyto úvahy potenciální zdroj druhotné újmy v podobě jevu zvaného *victim-blaming*. Jejich hodnotovým pozadím může být nepřipustný mýtus ideální oběti jako archetypu, kterému stěžovatelka svým chováním nedostála, a tudíž si za vzniklou újmu zčásti může sama. Taková argumentace je právně nepřipustná, jak v odůvodnění rozhodnutí o vině a trestu, tak i v rozhodnutí o adhezním nároku, a porušuje stěžovatelčino právo na ochranu důstojnosti podle čl. 10 odst. 1 Listiny.

VIII.

K důvodnosti ústavní stížnosti druhé stěžovatelky

45. Výše uvedené závěry je nutné částečně vztáhnout rovněž na druhou stěžovatelku. Nedostatky odůvodnění ohledně vypořádání jejího nároku jsou ještě závažnější. Například krajský soud se v bodě 225 napadeného rozsudku se nárokem druhé stěžovatelky vůbec nezabývá (konkrétní nedostatky důkazů se týkají pouze první stěžovatelky). Totéž se týká i rozhodnutí vrchního soudu. V tom je nutné spatřovat porušení ústavního práva druhé stěžovatelky na soudní ochranu.

46. Stěžovatelka se účastnila trestního řízení jako poškozená. Pokud soudy zjišťovaly, jak jednání odsouzených zasáhlo do její sféry a učinily k tomu zjištění tak, aby mohly rozhodnout o vině a trestu, mají tedy povinnost posoudit, zda jim tato zjištění umožňují rozhodnout i o jejím adhezním nároku, případně alespoň o jeho části.

IX.

Závěr

47. Napadená rozhodnutí ve svém souhrnu vykazují ústavně nekonformní rezignaci na řádné zjištění skutkového stavu dané trestní věci a posouzení řádně předloženého adhezního návrhu.

48. Ze všech shora popsaných důvodů dospěl Ústavní soud k závěru, že napadenými rozhodnutími došlo k porušení ve výroku uvedených práv obou stěžovatelek. Přestože se těžiště trestního řízení soudního nachází zásadně u nalézacího soudu, rozhodl se Ústavní soud z následujících důvodů zrušit pouze rozhodnutí vrchního soudu a věc vrátit k projednání jemu. Prvním důvodem je skutečnost, že dokazování bylo v dané věci provedeno ve značném rozsahu a nelze vyloučit, že alespoň o podstatné části adhezního návrhu budou soudy moci rozhodnout již nyní. Další dokazování by, pokud vůbec, mělo být provedeno v tom směru, aby jím byla konkretizována tvrzení, k nimž soud dospěl při hodnocení viny a trestu, čemuž pravomoci odvolacího soudu nebrání.

49. Druhým důvodem je skutečnost, že odvolací soud má velmi široké možnosti, jak změnit adhezní výrok nalézacího soudu, což ostatně v dané věci již učinil. Tímto postupem tedy dochází ke zkrácení celého řízení.

50. Úkolem vrchního soudu bude posoudit, nakolik již známé a ve spise obsažené důkazy umožňují učinit závěr o existenci újmy vzniklé trestným činem. Svůj závěr bude muset řádně odůvodnit v souladu se závěry tohoto nálezu. Dospěje-li k závěru, že ne všechna

tvrzení stěžovatelek (resp. zmocněnkyně či znalce) mají oporu v provedených důkazech, může v této části stěžovatelky odkázat na řízení ve věcech občanskoprávních. U celého adhezního nároku by však takový postup byl přijatelný pouze tehdy, pokud by vrchní soud mohl na základě důkazů (a srovnáním s obdobnými případy) dospět k závěru, že v důsledku trestného činu stěžovatelkám žádná tvrzená újma nevznikla.

51. Z hlediska řešené otázky rozsahu kasačního zásahu dospěl Ústavní soud k závěru, že není namístě zrušit rozhodnutí vrchního soudu jako celek. Rozsahu adhezního výroku se přímo týkají pouze jeho výroky II a IV, proti kterým stěžovatelky rovněž obsahově brojily. Výrok I je kasačním výrokem zrušujícím jednak adhezní výrok rozsudku krajského soudu a dále obžalovaným uložená výchovná opatření (resp. přiměřené povinnosti). Ústavní soud je toho názoru, že tento výrok se ústavních práv stěžovatelek (těch, jejichž ochrany se domáhají) nedotýká. Zrušit tento výrok by navíc představovalo významný zásah do právní jistoty zejména mladistvých obžalovaných s ohledem uplynutí zkušební doby, která jim byla odsuzujícím rozsudkem stanovena. Z těchto důvodů Ústavní soud ke zrušení tohoto výroku nepřistoupil. Ponechání tohoto výroku v platnosti nezpůsobuje podle Ústavního soudu žádnou újmu v právním postavení ani stěžovatelek, ani obžalovaných a neomezuje nijak vrchní soud v jeho novém rozhodování, které se bude týkat pouze adhezního výroku. Výrok III („*V ostatních výrocích zůstává napadený rozsudek nezměněn.*“) nepředstavuje zásah do ústavních práv stěžovatelek. Proto Ústavní soud zrušil napadené rozhodnutí vrchního soudu pouze ve výrocích II a IV.

52. Ústavní soud tedy částečně vyhověl ústavní stížnosti podle § 82 odst. 2 písm. a) zákona o Ústavním soudu a zrušil část napadeného rozhodnutí vrchního soudu podle § 82 odst. 3 písm. a) téhož zákona. Ve zbývajících částech Ústavní soud ústavní stížnost odmítl podle § 43 odst. 1 písm. e) zákona o Ústavním soudu. Přitom rozhodl mimo ústní jednání bez přítomnosti účastníků, neboť dospěl k závěru, že od něho nelze očekávat další objasnění věci (§ 44 zákona o Ústavním soudu).

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu se nelze odvolat.

V Brně dne 11. března 2025

Daniela Zemanová
předsedkyně senátu